

تحلیل الزامات اجلاس بین‌المللی محیط زیست کاپ ۲۸ در امارات

معصومه سادات سجادی^۱

چکیده

نشست بین‌المللی محیط‌زیستی کاپ ۲۸ در اواخر سال ۲۰۲۳ (۳۰ نوامبر تا ۱۳ دسامبر/۹ تا ۲۲ آذر سال ۱۴۰۲) با مشارکت بیش از ۱۰۰ هزار نفر در سطوح مختلف از ۱۹۸ کشور در امارات متحده عربی در حالی به پایان رسید که این نخستین کاپ بود که به‌طور رسمی سوخت‌های فسیلی را علت اصلی تغییرات آب‌وهوایی عنوان کرد. شعار اصلی این کاپ، گذار عادلانه و منظم به سوی انرژی‌های تجدیدپذیر بود. تصمیم به فاصله گرفتن از «سوخت‌های فسیلی» با چنین بسط و تفصیلی برای نخستین‌بار بود که از زمان آغاز مذاکرات آب‌وهوایی سازمان ملل در ۳۰ سال گذشته، در نتایج رسمی یک کاپ ظاهر شد. در این نشست بیش از ۱۰۰ کشور توافق کردند که ظرفیت انرژی‌های تجدیدپذیر را سه برابر و تا سال ۲۰۳۰ نرخ جهانی بهره‌وری انرژی آن را دو برابر کنند. مذاکرات اقلیمی کاپ ۲۸ با اختصاص صندوق جدید برای رسیدگی به تلفات و آسیب‌های فزاینده ناشی از تأثیرات آب‌وهوایی به کشورهای آسیب‌پذیر آغاز شد و با نخستین توافق‌نامه بین‌المللی برای مقابله با محرک اصلی تغییرات اقلیمی یعنی سوخت‌های فسیلی به پایان رسید. نظر به افزایش روزافزون الزامات و تعهدات مترتب بر نشست‌های محیط‌زیستی بین‌المللی، اتخاذ سازوکارهایی از قبیل ۱- حضور فعالانه در نشست‌های تخصصی محیط‌زیستی برای آگاهی از آخرین برنامه‌ها، الزامات و تعهدات بین‌المللی محیط‌زیستی و اثرگذاری بر تصمیمات، ۲- توجه به جدی شدن دادگاه‌های اقلیمی علیه کشورها و شرکت‌های با میزان انتشار بالا، ۳- استفاده از اعتبار صندوق‌های حمایت از کاهش کربن، ۴- لزوم توجه جدی به ارزیابی آثار سیاست‌گذاری محیط‌زیستی در کشورها و مناطق مختلف بر تجارت کشور، ۵- امکان درخواست برای مستثنا کردن بخش محیط‌زیست از تحریم‌ها با قرار گرفتن در چهارچوب مقررات محیط‌زیستی بین‌المللی و ۶- مواجهه هوشمندانه با الزامات محیط‌زیستی بین‌المللی با استفاده از ظرفیت‌های گسترده انرژی‌های تجدیدپذیر در کشور توصیه می‌شود.

واژگان کلیدی: محیط‌زیست، تغییرات اقلیمی، کاپ ۲۸، سوخت فسیلی، انرژی‌های تجدیدپذیر.

مقدمه

کیوتو که تکمیل‌کننده کنوانسیون ریو بود و در سطح رؤسای جمهور و معاونان به امضا رسید، در پی کاهش گازهای گلخانه‌ای بود، اما با وجود کمک‌های مالی در نظر گرفته‌شده نتوانست به اهداف خود دست یابد. توافق‌نامه اقلیمی پاریس که در ۱۲ دسامبر سال ۲۰۱۵ امضا شد، سند جایگزین پروتکل کیوتوست و

کنوانسیون ریو (۱۹۹۲)، پروتکل کیوتو (۲۰۰۵)، پیمان پاریس (۲۰۱۵) و اجلاس گلاسکو (۲۰۲۱) از جمله مهم‌ترین اقدامات کشورها برای جلوگیری از گرمایش جهانی، انتشار گازهای گلخانه‌ای و تغییر در سبب مصرف انرژی کشورها به شمار می‌روند. پیمان

چاره‌جویی برای مواجهه هوشمندانه با مخاطرات محیط‌زیستی از درجه اهمیت بالایی برای سیاست‌گذاران کشورمان برخوردار است.

نشست بین‌المللی محیط‌زیستی کاپ ۲۸ با حضور بیش از ۲۰۰ کشور در امارات برگزار شد. این گزارش به بررسی محورهای الزامات و آثار آن بر امنیت انرژی کشورمان اختصاص دارد. ساختار تحقیق حاضر بدین صورت است که پس از مقدمه، محورهای نشست بین‌المللی محیط‌زیستی کاپ ۲۸ بیان می‌شود. در بخش دوم به ارزیابی محورهای نشست کاپ ۲۸ پرداخته می‌شود. در بخش سه، ملاحظات تحقیق از منظر امنیت انرژی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد و بخش آخر به نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها اختصاص یافته است.

۱- محورهای نشست محیط‌زیستی کاپ ۲۸

در مذاکرات کاپ ۲۸ درباره «حذف کامل سوخت‌های فسیلی» که بیش از ۱۰۰ کشور خواستار آن بودند، اجماعی حاصل نشد، اما به نظر می‌رسد درج عبارت «گذار تدریجی از سوخت‌های فسیلی در نظام‌های انرژی به شیوه‌ای منصفانه، منظم و عادلانه»^۱ در متن نهایی موسوم به اجماع امارات که برای نخستین بار در متون مذاکرات جهانی اقلیمی آورده شده است، آغازی برای کنار گذاردن تدریجی نفت و گاز از نظام انرژی جهان تلقی می‌شود.

این در حالی است که کشورهای صادرکننده نفت از جمله عربستان سعودی، کویت و عراق علیه عبارت

به‌عنوان نقطه عطف مهم در مبارزه با گرم شدن کره زمین در نظر گرفته می‌شود. در کنفرانس آب‌وهوایی سال ۲۰۱۵ سازمان ملل متحد در فرانسه، ۱۹۶ کشور افزون‌بر اتحادیه اروپا برای نخستین بار توافق کردند که گرمایش کره زمین را در مقایسه با دوران پیش از صنعتی شدن، تا زیر ۲ درجه سانتی‌گراد و در صورت امکان به زیر ۱/۵ درجه محدود کنند. اجلاس گلاسکو یا کنفرانس اقلیمی سازمان ملل (کاپ ۲۶) نیز با محوریت مسائل محیط‌زیستی در نوامبر سال ۲۰۲۱ برگزار شد که محورهای مورد توافق در این اجلاس شامل ۱- کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، ۲- پایان دادن به جنگل‌زدایی تا سال ۲۰۳۰ و ۳- کاهش مصرف زغال‌سنگ بود.

سیاست‌های کلی محیط‌زیست کشور نیز از جمله جهت‌گیری‌های کلان کشور در راستای حفظ و صیانت از محیط‌زیست و توجه به مسائل آن به شمار می‌رود. رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز در اجرای بند ۱ اصل ۱۱۰ قانون اساسی، سیاست‌های کلی محیط‌زیست را با محوریت ایجاد نظام یکپارچه ملی محیط‌زیست، مدیریت هماهنگ و نظام‌مند منابع حیاتی، جرم‌انگاری تخریب محیط‌زیست، تهیه اطلس زیست‌بوم کشور، تقویت دیپلماسی محیط‌زیست، گسترش اقتصاد سبز و نهادینه‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی ابلاغ فرمودند. با توجه به ابعاد بین‌المللی مسائل محیط‌زیستی، با سرعت فزاینده‌ای بر اهمیت پیمان‌های محیط‌زیستی بین‌المللی افزوده می‌شود. بررسی مختصات این پیمان‌های زیست‌محیطی، آثار و پیامدهای آن و

1. Transitioning away from fossil fuels in energy systems, in a just, orderly and equitable manner.

این کار همکاری داشته باشند. پیام کلی این است که هر ملتی باید بخشی از گذار باشد.

۲- ارزیابی محورهای اصلی نشست محیط‌زیستی کاپ ۲۸

به نظر می‌رسد در مجموع، بحث سران کشورها در نشست کاپ ۲۸ حول محور «سرمایه‌گذاری» برای گذار انرژی موفقیت‌آمیز بوده است. این نخستین کاپ بود که به‌طور رسمی سوخت‌های فسیلی را علت اصلی تغییرات آب‌وهوایی عنوان کرد. شعار اصلی این کاپ، گذار عادلانه و منظم به سوی انرژی‌های تجدیدپذیر بود. تصمیم به فاصله گرفتن از «سوخت‌های فسیلی» با چنین بسط و تفصیلی، برای نخستین‌بار بود که از زمان آغاز مذاکرات آب‌وهوایی سازمان ملل در ۳۰ سال گذشته در نتایج رسمی یک کاپ ظاهر شد.

کشورهای توسعه‌یافته بودجه‌های زیادی برای کشورهای که در معرض بیشترین خطر در مقابل تغییرات اقلیمی هستند، در نظر گرفته‌اند. بر اساس برآوردهای سازمان ملل، از هر یک دلار که در زمینه پیشگیری هزینه شود، هفت دلار برای کمک‌رسانی بعد از وقوع بحران صرفه‌جویی می‌شود. در واقع، این پیشگیری‌ها در حال حاضر در مورد مناطقی که به کمک‌های فوری نیاز دارند، اهمیت زیادی دارد. برای مثال، جزایری که در حال فرو رفتن در زیر آب‌های اقیانوس هستند، کشورهایی که بر اثر سیل‌های سالانه زمین خود را از دست داده‌اند یا مناطقی که گرمای کشنده بالای ۳۸ درجه را در بسیاری از روزهای سال

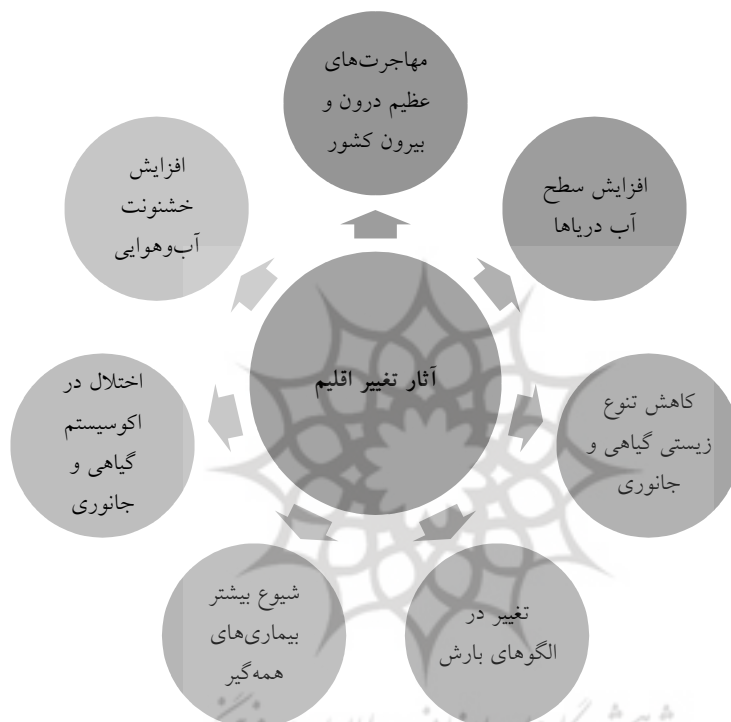
«حذف تدریجی سوخت‌های فسیلی» که در پیش‌نویس‌های قبلی آمده بود، موضع سختی گرفته بودند. همچنین، بسیاری از اقتصادهای نوظهور با توجه به محدودیت‌های مالی موجود برای حمایت از مسیرهای توسعه پاک‌تر، از حمایت برای حذف سوخت‌های فسیلی احتیاط می‌کردند. این توافق‌نامه پایان دوران سوخت‌های فسیلی را اعلام کرد، اما راه‌گریز عمده‌ای برای کشورها و شرکت‌ها ایجاد کرد تا با استفاده از فناوری جذب و ذخیره‌سازی کربن، استفاده از سوخت‌های فسیلی را کاهش دهند.

کاپ ۲۸ از جهان می‌خواهد که «از سوخت‌های فسیلی در سیستم‌های انرژی به شیوه‌ای عادلانه و منظم، با تسریع اقدامات در این دهه حساس به‌منظور دستیابی به صفر خالص تا سال ۲۰۵۰ عبور کند». این نشان‌دهنده تغییری سریع و کوتاه‌مدت از سوخت‌های فسیلی به آینده‌ای با کربن صفر است. همچنین، ۱۳۰ کشور در آغاز کاپ توافق کردند که برای سه برابر کردن ظرفیت انرژی‌های تجدیدپذیر جهان و دو برابر شدن کارایی انرژی آن تا سال ۲۰۳۰ متعهد شوند. طبق تصمیم کاپ از کشورها خواسته شد تا کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای ناشی از حمل‌ونقل جاده‌ای را از طریق مسیرهای مختلف سرعت بخشند و نه تنها به ساخت وسایل نقلیه بدون آلاینده‌گی، بلکه به زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی و دوچرخه‌سواری ایمن روی آورند. شرایط عادلانه‌ای برای این درخواست در نظر گرفته شده است؛ به‌طوری که بیان می‌کند کشورها تعیین‌کننده چگونگی کمک به انتقال انرژی جهانی هستند و اطمینان می‌یابند که همه در

کشور، شیوع بیشتر بیماری‌های همه‌گیر، تغییر در الگوی بارش، کاهش تنوع زیستی گیاهی و جانوری و اختلال در اکوسیستم گیاهی و جانوری (گرده‌افشانی و...) از آثار پدیده تغییر اقلیم به شمار می‌رود.

تجربه می‌کند، به رسیدگی سریع سازمان‌های جهانی نیاز دارند. افزون‌بر معضلات ناشی از بالا آمدن سطح آب دریاها و خشونت آب‌وهوایی، معضلات مهمی از جمله افزایش مهاجرت‌های عظیم درون و بیرون

شکل ۱- مهم‌ترین آثار تغییر اقلیم بر اکوسیستم

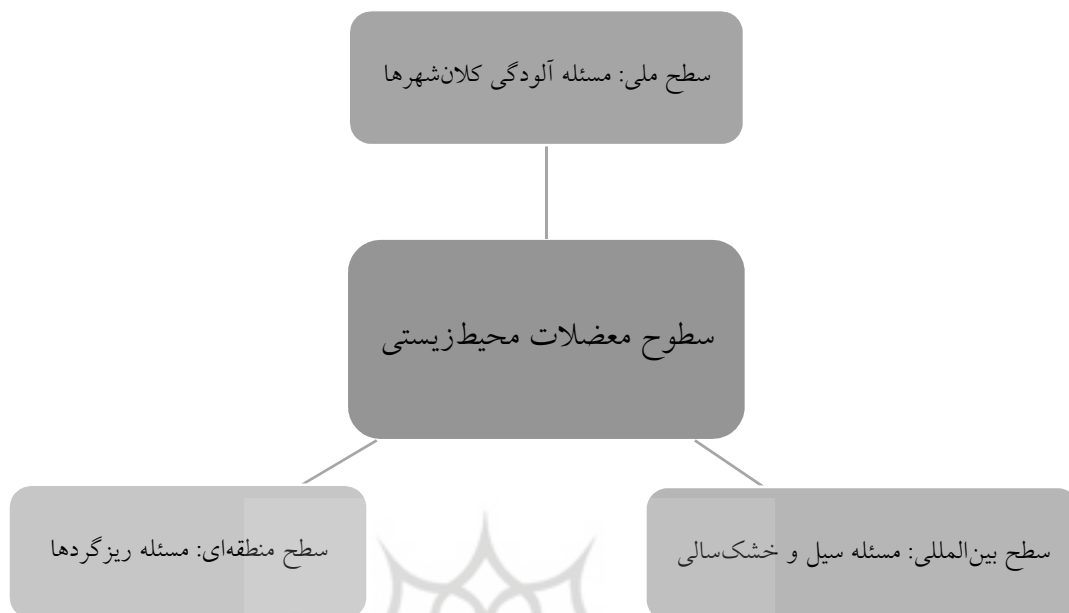
مأخذ: برگرفته از مطالب سایت اینترنتی نشست کاپ ۲۸

مسائل گرمایش جهانی است و آگاهی از روند تحولات و نوآوری‌های مقابله با آن و چگونگی تعامل با کشورهای مختلف برای کاهش آثار آن ضروری است.

مسئله مهم دیگر درباره نشست کاپ ۲۸، توجه به اهمیت کشاورزی و غذای ساکنان زمین بود. این نخستین بار بود که سران کشورها غذا را به‌عنوان عامل کلیدی در رسیدن به اهداف زیست‌محیطی تعریف می‌کردند.

مسئله شایان توجه دیگر اینکه، حل هر یک از معضلات محیط‌زیستی نیازمند تصمیم‌گیری در سطوح مختلف است. برای مثال، برخی معضلات از جمله آلودگی کلان‌شهرهای کشور موضوعی ملی است و ارتباط مستقیمی با مسائل بین‌المللی ندارد، اما ریزگردها معضلی منطقه‌ای است و مشارکت و نوآوری کشورهای منطقه تولیدکننده و درگیر با مسئله ریزگرد از جمله عراق، ترکیه، عربستان و اخیراً ترکمنستان را می‌طلبد. همچنین، مسائلی مانند خشک‌سالی و سیل متأثر از

شکل ۲- سطوح مختلف معضلات محیط‌زیستی

مأخذ: برگرفته از مطالب سایت اینترنتی نشست کاپ ۲۸

است و نمی‌توان آن‌ها را برای این منظور در مقیاس بزرگ جایگزین کرد. به عبارت دیگر، تولید انبوه توربین‌های بادی بدون این محصولات نفتی حیاتی امکان‌پذیر نیست. همچنین، محصولات پتروشیمی مانند اتیلن در کوپلیمرهایی که صفحات پنل‌های خورشیدی را می‌پوشانند، استفاده می‌شود. این مسئله درباره باتری‌های لیتیوم یونی خودروهای برقی نیز مطرح است. این باتری‌ها از گرافیت ساخته شده‌اند و ماده اولیه برای گرافیت مصنوعی، کک نفتی کلسینه شده است.

۳- ملاحظات امنیت انرژی

مهاجرت گسترده از استان‌های شرقی به مرکز و شمال به دلیل بروز خشک‌سالی در کنار تجربه پاییز کم‌بارش بی‌سابقه در سال جاری، تغییر الگوهای

دبیرخانه اوپک در اعلامیه اخیر خود اذعان داشته است که نمی‌توان توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر با سوخت‌های فسیلی را بازی‌ای با جمع صفر در نظر گرفت. به‌رغم پیوندهای ناگسستنی میان صنایع پتروشیمی و نفت و انرژی‌های تجدیدپذیر، برخی خواستار توقف سرمایه‌گذاری در صنعت نفت و توسعه سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر شده‌اند. این در حالی است که نمی‌توان هم‌زمان با افزایش سرمایه‌گذاری در انرژی (برای مثال، بادی)، سرمایه‌گذاری در مواد ضروری برای ساخت توربین‌های بادی را نادیده گرفت درحالی‌که تولید رزین و فایبرگلاس مورد استفاده در تولید توربین بادی به سرمایه‌گذاری در تمام مراحل و بخش‌های صنعت نفت (بالادستی، میان‌دستی و پایین‌دستی) بستگی دارد. وجود آن‌ها برای ساخت توربین بادی ضروری

در حاشیه نشست کاپ ۲۸، دومین بانک اروپا و هشتمین بانک جهان در بانکداری خُرد، در بیانیه‌ای اعلام کرد دیگر طرح‌های جدید استخراج سوخت‌های فسیلی را تأمین مالی نخواهد کرد و در پی سه برابر کردن بودجه سالانه انرژی‌های تجدیدپذیر تا سال ۲۰۳۰ در مقایسه با ۲۰۲۰ است (شانا، ۱۴۰۲). این بانک همچنین، اعلام کرده است که قصد دارد تا سال ۲۰۳۰، انتشار گازهای گلخانه‌ای مرتبط با وام‌های طرح‌های نفت و گاز خود را تا حدود ۷۵ درصد کاهش دهد. هدف قبلی این بانک کاهش حدود ۳۰ درصد بود. تداوم چنین روندی، سرمایه‌گذاری در صنعت نفت و گاز را در آینده دستخوش تغییر جدی خواهد کرد.

هزینه سرمایه‌گذاری برای توسعه انرژی‌های پاک و سبز در منطقه غرب آسیا نسبت به انرژی‌های فسیلی بالاتر است و به طبع اختصاص بودجه برای چنین مواردی نمی‌تواند در اولویت کشورهای این منطقه که بسیاری از آنها با مشکلات اقتصادی دست‌وپنجه نرم می‌کنند، باشد. همچنین، امکان جذب سرمایه‌گذاران خارجی برای همه این کشورها چندان مهیا نیست. نبود زیرساخت‌های مناسب، لزوم در نظر گرفتن وضعیت بازار (مشتریان و ذی‌نفعان انرژی‌های پاک)، منابع انسانی (وجود نیروی انسانی کارشناس کافی)، منابع اولیه، تجهیزات و دیگر زیرساخت‌های دانشی و فناوری‌های مادر از دیگر مشکلاتی هستند که در بیشتر کشورهای منطقه غرب آسیا، توسعه انرژی‌های پاک و سبز را با مشکل مواجه می‌کنند.

بارشی و نیز سیل از جمله آثار تغییر اقلیم است که کشور به‌طور مستقیم با آن درگیر شده است. حل یا کاهش آثار و پیامدهای چنین پدیده‌هایی نیاز به آگاهی از چگونگی به‌کارگیری راهبرد کاهش و سازگاری با محیط‌زیست دارد که این خود مستلزم داشتن دانش و مهارت و اطلاعات کافی از فناوری‌های مؤثر در این راستاست. غفلت از حضور مؤثر در مجامع و نشست‌های بین‌المللی مانند کاپ، فرصت به‌روزرسانی و تبادل اطلاعات و تجارب بین‌المللی در این باره را از بین می‌برد.

نکته شایان توجه اینکه، سیاست‌های محیط‌زیستی کاپ در برخی مواقع در برابر سیاست خارجی کشورها قرار می‌گیرد و امکان موفقیت آن را کاهش می‌دهد. همچنین، تخاصم میان کشورها و تنازعات منطقه‌ای و بین‌المللی، زمینه همکاری میان آنها را کاهش می‌دهد. جنگ رژیم صهیونیستی علیه غزه و جنگ روسیه و اوکراین باعث می‌شود تا همکاری و مشارکت میان کشورها تحت تأثیر مسائل ناشی از جنگ و تخاصم قرار گیرد و ضمانت اجرایی سیاست‌ها که لازمه آن همکاری میان کشورهاست، کاهش یابد.

تصمیم به فاصله گرفتن از «سوخت‌های فسیلی» با چنین بسط و تفصیلی، برای نخستین بار بود که از زمان آغاز مذاکرات آب‌وهوایی سازمان ملل در ۳۰ سال گذشته در نتایج رسمی یک کاپ ظاهر شد.

مسئله مهم دیگر درباره نشست کاپ ۲۸، توجه به اهمیت کشاورزی و غذای ساکنان زمین بود. این نخستین بار بود که سران کشورها غذا را به‌عنوان عامل کلیدی در رسیدن به اهداف زیست‌محیطی تعریف می‌کردند. درحقیقت، نمایندگان ۱۳۰ کشور جهان به اهمیت این موضوع اذعان داشتند. از این طریق می‌توان منتظر تحولی در سیاست‌ها و وضعیت بازارهای کسب‌وکار جهان بود. واقعیت این است که سبک تغذیه و کشاورزی منجر به تولیدات غذایی نه‌تنها عامل کلیدی، بلکه مهم‌ترین عامل اثرگذار بر محیط‌زیست است. برخی منابع بین ۱۷ تا ۵۱ درصد از گازهای گلخانه‌ای جهان را ناشی فعالیت‌های کشاورزی و صنایع غذایی معرفی می‌کنند؛ درصدهایی که از سهم بخش‌های حمل‌ونقل و تأمین انرژی در آلاینده‌گی جو نیز فراتر رفته است. بیشترین انتشار گازهای گلخانه‌ای صنایع غذایی نیز ناشی از متان تولیدی در پرورش دام به‌ویژه گاو است. ائتلاف ۳۰ درصدی غذا و دیگر آثار بر وضعیت آب و خاک نیز از مواردی است که تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته و البته همچنان تمرکز بر آلاینده‌گی هوا (و تغییر اقلیم ناشی از آن) است. نکته دیگری که توجه به صنایع غذایی و کشاورزی را افزون می‌سازد، نابودی جنگل‌ها برای ایجاد مزارع جدید است که هم‌زمان منجر به انتشار کربن و کاهش ظرفیت جذب کربن در جهان می‌شود. به نظر می‌رسد این تغییر رویکرد ممکن است در آینده نه‌چندان دور، محدودیت‌هایی را در استفاده از کودها و سموم و چگونگی استحصال آب

با توجه به مشکلات روزافزون ناشی از تغییرات آب‌وهوایی که دیگر مختص به منطقه و کشوری خاص نیست، به نظر می‌رسد کشورهای توسعه‌یافته و بزرگ جهان تمایل دارند گام‌های مثبتی به سوی انرژی‌های پاک بردارند؛ هرچند برای این اقدامات، بازه زمانی نسبتاً بلندمدتی تعیین کرده‌اند تا امکان برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در این حوزه فراهم شود و البته صنایع وابسته به انرژی‌های فسیلی نیز با آسیب و تنش جدی و زود هنگام مواجه نشود. تصمیم ایالات متحده و ۲۱ کشور دیگر در دومین روز نشست کاپ ۲۸ سازمان ملل در دبی مبنی بر اینکه ظرفیت انرژی هسته‌ای را تا سال ۲۰۵۰ سه برابر کنند، در این راستا قابل ارزیابی است. در واقع، به دلیل عدم قطعیت قابل توجهی که تولید برق از منابع تجدیدپذیر مانند انرژی‌های خورشیدی و بادی دارد، استفاده از منابع تولید برقی که عدم قطعیت انرژی‌های تجدیدپذیر و درعین‌حال، انتشار گازهای گلخانه‌ای سوخت‌های فسیلی را نیز نداشته باشد، علت اصلی روی آوردن کشورهای صنعتی به توسعه انرژی هسته‌ای است. روی دیگر این ماجرا این است که سه برابر شدن ظرفیت انرژی هسته‌ای تا سال ۲۰۵۰، در کنار دیگر برنامه‌های کشورهای توسعه‌یافته صنعتی برای بهره‌گیری از انرژی‌های بادی و خورشیدی، به آن‌ها کمک می‌کند تا وابستگی خود به نفت و گاز را کاهش دهند. این می‌تواند برای کشورهای وابسته به نفت و گاز منطقه غرب آسیا که منبع اصلی درآمد و نفوذشان در عرصه بین‌المللی انرژی‌های فسیلی است، تهدیدی راهبردی باشد.

حال ظهور و بروز است که مواجهه هوشمندانه با آن، نیازمند درک این پدیده و به‌روزرسانی اطلاعات و فناوری‌های موجود در این باره است. در ادامه، برخی پیشنهادهای مبتنی بر بررسی حاضر ارائه می‌شود.

- حضور فعالانه در نشست‌های تخصصی محیط‌زیستی به‌منظور آگاهی از آخرین برنامه‌ها، الزامات و تعهدات بین‌المللی محیط‌زیستی و اثرگذاری بر تصمیمات: نشست کاپ ۲۸ با حضور بیش از ۱۰۰ هزار نفر از ۱۹۸ کشور دنیا برگزار شد که نمایندگان کشورهای از سطوح نخست‌وزیر تا کارشناسان در آن به بحث و تبادل نظر پرداختند. نشست‌های بین‌المللی در حوزه محیط‌زیست و تغییر اقلیم فرصت بسیار مناسبی برای یادگیری، آگاهی و نیز اثرگذاری بر تصمیمات، برنامه‌ها و الزامات بین‌المللی محیط‌زیستی است که حضور مؤثر و با تیم کارشناسی قوی می‌تواند فرصت‌های لازم را برای بهره‌مندی از چنین نشست‌هایی فراهم کند.

- توجه به جدی شدن دادگاه‌های اقلیمی علیه کشورها و شرکت‌های با میزان انتشار بالا: با جدی‌تر شدن نگرانی‌های محیط‌زیستی در جهان و طرح دعاوی‌های محیط‌زیستی علیه کشورهای آلوده‌کننده محیط‌زیست، عدم توجه کافی به پیوستن به معاهدات بین‌المللی محیط‌زیستی ممکن است عواقب جدی را متوجه کشورهای غیرعضو کند. دادگاه‌های اقلیمی و افزایش آن‌ها در سال‌های اخیر موضوع دیگری است که باید به آن توجه

برای کشاورزی و در کل برای زنجیره تولید، توزیع و مصرف محصولات کشاورزی ایجاد کند و امنیت غذایی را با مخاطره مواجه سازد.

درج عبارت «گذار تدریجی از سوخت‌های فسیلی در نظام‌های انرژی به شیوه‌ای منصفانه، منظم و عادلانه»^۱ در متن نهایی موسوم به اجماع امارات که برای نخستین بار در متون مذاکرات جهانی اقلیمی آورده شده است، آغازی برای کنار گذاردن تدریجی نفت و گاز از نظام انرژی جهان تلقی می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد راهکارها

تغییرات اقلیمی و مسائل و چالش‌های مربوط به آن در حال تبدیل شدن به نگرانی‌های اصلی زیست در کره زمین است. تشدید این نگرانی‌ها منجر به تشکیل اجلاس‌های بین‌المللی محیط‌زیستی و هم‌اندیشی درباره چگونگی مواجهه با آن شده است که کاپ ۲۸ در اواخر سال ۲۰۲۳ در امارات در همین راستا برگزار شد.

نشست‌های محیط‌زیستی بین‌المللی الزامات و دستورالعمل‌هایی را تدوین و اعلام می‌کند که به تدریج در حال تبدیل به قوانین الزام‌آور به‌ویژه برای کشورهایی از جمله ایران خواهد شد که از لحاظ میزان انتشار وضعیت مناسبی ندارند. از سوی دیگر، آثار تغییر اقلیم در ایران با شدت زیادی در

- لزوم توجه جدی به ارزیابی آثار سیاست‌گذاری محیط‌زیستی در کشورها و مناطق مختلف بر تجارت کشور: نظام مالیات‌گذاری کربن مرزی یکی از بحث‌هایی است که کشورها در راستای اقتصاد کم‌کربن و حمایت از صنایع خود به سمت آن در حال حرکت هستند. اگر ایران به این موضوع (فقدان نظام مالیات‌گذاری کربن مرزی) توجه نکند و به‌طورکلی، ضرورت تفکر حرکت به سمت اقتصاد کم‌کربن در کشور احساس نشود، دیر یا زود خسارت‌های زیادی به اقتصاد تحمیل خواهد شد و محصول صادراتی ایران در بازارهای جهانی به فروش نخواهد رسید. برای مثال، اتحادیه اروپا قصد دارد میزان کربن استفاده‌شده در تولید محصولاتی مانند فولاد را مبنای وضع تعرفه کمرگی قرار دهد. در صورت اجرای چنین سیاستی در مناطق دیگر، رقابت‌پذیری اغلب محصولات صادراتی کشورمان که معمولاً با انرژی‌بری بالا تولید می‌شود، دچار چالش جدی می‌شود.

- امکان درخواست برای مستثنا کردن بخش محیط‌زیست از تحریم‌ها با قرار گرفتن در چهارچوب مقررات محیط‌زیستی بین‌المللی: اقداماتی مهمی از قبیل گازی کردن اغلب مصارف انرژی در کشور، جمع‌آوری گازهای مشعل و کاهش تلفات تولید، تبدیل ۱۷۰۰۰ مگاوات واحدهای گازی بزرگ به سیکل ترکیبی و توزیع و انتقال انرژی از جمله مهم‌ترین اقدامات صورت‌گرفته در کشور

شود. اهمیت این مسئله برای کشور از آن‌روست که شرکت ملی نفت ایران در میان ۲۰ شرکت آلوده‌کننده از نظر انتشار گازهای گلخانه‌ای در جهان قرار دارد و کشورمان در دسته پایین‌ترین تخمین‌ها، رتبه هشت را در انتشار گازهای گلخانه‌ای دارد و در میان ۲۰ کشور پراانتشار، از لحاظ شدت انتشار در رتبه نخست است. بنابراین، نمی‌توان نسبت به این موضوع و پیامدهای آن برای کشور بی‌تفاوت بود. در حال حاضر موافقت‌نامه پاریس و کاپ ۲۸، مقررات تنبیهی در این خصوص در نظر نگرفته‌اند، اما ممکن است در آینده به این سمت حرکت کنند.

- امکان استفاده از اعتبار صندوق‌های حمایت از کاهش کربن: حضور و پیوستن به معاهدات بین‌المللی محیط‌زیستی امکان استفاده از اعتبار صندوق‌های طراحی‌شده در آن‌ها را فراهم می‌آورد. این رویه در کنوانسیون پاریس وجود داشت و در کاپ ۲۸ نیز طراحی شد. این در حالی است که ۱۶ طرح CDM^۱ برای کشورمان تعریف و ثبت شده است؛ هرچند که تأمین مالی آن‌ها در چهارچوب پیمان پاریس همچنان صورت نگرفته درحالی‌که کشوری مانند چین بیش از ۶۰۰ طرح CDM را تعریف و از طریق اعتبار صندوق تأمین مالی کرده است. ارزیابی چگونگی استفاده از چنین فرصت‌هایی برای کشورمان که مسئله تأمین مالی طرح‌ها همواره یکی از مهم‌ترین چالش‌های اجرای آن‌هاست، ضروری است.

